

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
İÇİNDEKİLER	11
KISALTMALAR	17
GİRİŞ	19

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK MADDİ HUKUKUNDA MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİ

I. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİ	23
A. Genel Olarak.....	23
B. Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesinin Temelleri	25
C. Sözleşmenin Hukuki Tarihi	27
D. Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesinin Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	33
E. Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesinin Önemi.....	39
1. Teminat İşlevi	39
2. Ekonomik İşlevi.....	42
II. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNİN OLUŞTURULMASI	43
A. Konusu Mülkiyetin Devrini Oluşturan Bir Sözleşme	43
1. Satım Sözleşmesi	44
2. Mal Değişim (Trampa) Sözleşmesi.....	45
3. Bağışlama Sözleşmesi	46
4. Eser (İstisna) Sözleşmesi.....	47
B. Mülkiyetin Devredilmesinin Şarta Bağlanması	48
1. Şarta Bağlı Aynı Sözleşme.....	49
2. Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesindeki Şartın Niteliği	51
a. Geciktirici Şart Görüşü	52
b. Bozucu Şart Görüşü	53
c. Zilyetliğin Devir Anına Göre Şartın Niteliğinin Belirleneceğine İlişkin Görüş	55
d. Değerlendirme	56
C. Zilyetliğin Devri.....	57
D. Şekil Şartlarına Uyulmuş Olması.....	59
1. Resmi Şekilde Yapılması	59

2. Tescil Şartı	61
a. Genel olarak	61
b. Tescilin Hukuki Niteliği	64
3. Şekle Aykırılığın Hukuki Sonucu	64
III. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNİN KONUSU	66
A. Genel Olarak	66
B. Eşyanın Niteliği Bakımından	67
1. Taşınır Eşyalar	67
2. Taşınmaz Eşyalar	69
C. Eşyanın Kapsamı Bakımından	70
1. Bütünleyici Parçalar	70
2. Eklentiler	71
3. Eşya Birliği	71
4. Doğal Ürünler	72
5. Sigorta Tazminatı	74
IV. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNİN DİĞER HUKUKİ MÜESSESELERLE KARŞILAŞTIRILMASI	75
A. Taşınır Rehni	75
B. Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi	79
C. Teminat Amacıyla Mülkiyetin Devri Sözleşmesi	82
V. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNÉ UYGULANACAK HÜKÜMLER	86
A. Borçlandırıcı İşleme Uygulanacak Hükümler	86
B. Tasarruf İşlemine Uygulanacak Hükümler	88
VI. MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI	89
A. Genel Olarak	89
B. Borçlar Hukuku Açısından Hüküm ve Sonuçları	90
1. Satıcı Bakımından	90
a. Alıcının Temerrüdü Halinde	90
b. Alacağıın Devri Halinde	93
2. Alıcı Bakımından	94
a. Yararın ve Hasarın Geçişi	94
b. Borcun Üstlenilmesi Halinde	95
C. Eşya Hukuku Açısından Hüküm ve Sonuçları	97
1. Satıcının Tasarrufları Bakımından	97
a. Alıcının Beklenen Hakkını İhlal Eden Tasarruflar	97
(1) Beklenen Hak Kavramı ve Hukuki Niteliği	97

(2) Satıcının Mülkiyeti Üçüncü Kişiye Devretmesi	99
(3) Satıcının Mali Rehnetmesi.....	101
b. Satıcının Bedel Alacağının Rehnedilmesi	102
2. Alıcının Tasarrufları Bakımından.....	103
a. Alıcının Satılanı Üçüncü Kişiye Devretmesi	103
b. Alıcının Satılanı Rehnetmesi	105
c. Alıcının Zilyet Olmasından Kaynaklanan Hakları	107
D. İcra İflas Hukuku Açısından Hüküm ve Sonuçları	109
1. Haciz Halinde	109
a. Alıcının Alacaklıları Tarafından Haczi	109
b. Satıcının Alacaklıları Tarafından Haczi	114
c. Satıcı Tarafından Haczi.....	116
2. İflas Halinde	117
a. Alıcının İflası Halinde.....	117
b. Satıcının İflası Halinde.....	119

İKİNCİ BÖLÜM

MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİNDE UYGULANACAK HUKUK

I. KANUNLAR İHTİLAFI HUKUKU VE METODOLOJİSİ	121
A. Genel Olarak.....	121
B. Yabancılık Unsuru.....	122
C. Vasıflandırma	123
1. Bağlama Konusunun Vasıflandırılması.....	123
2. Bağlama Noktasının Vasıflandırılması	127
D. Atif.....	128
E. Yabancı Hukukun Uygulanması	132
1. Genel Olarak.....	132
2. Yabancı Hukukun Uygulanmasını Engelleyen Haller	134
a. Kamu Düzeni.....	134
b. Doğrudan Uygulanan Kurallar.....	138
II. MİLLETLERARASI TAŞINIR MAL SATIMINDA MÜLKİYETİN GEÇİŞİ.....	144
A. Genel Olarak.....	144
B. Taşınır Eşya Üzerindeki Mülkiyetin Geçişine Uygulanacak Hukukun Tarihsel Gelişimi	145
1. Malikin Şahsi Hukuku (Lex personalis/mobilia personam sequuntur).....	146
2. İşlemin Yapıldığı Yer Hukuku (Lex Loci Actus).....	149

3.	Sözleşmenin Kuruluş Yeri Hukuku (Lex Loci Contractus)	151
4.	Malın Bulunduğu Yer Hukuku (Lex Rei Sitae/Lex Situs)	152
5.	En Sık İlişkili Yer Hukuku (Lex Actus / Proper Law of the Transfer).....	152
6.	Taraflarca Seçilen Hukuk.....	154
C.	Türk Hukukuna Göre Milletlerarası Taşınır Mal Satımında Mülkiyetin Geçişine Uygulanacak Hukuk.....	155
1.	Lex Rei Sitae	157
2.	Statü Değişikliği Halindeki Durum (Conflit Mobile).....	162
a.	Tamamlanan İşlemler Açısından	163
b.	Henüz Tamamlanmamış İşlemler	166
3.	Lex Rei Sitae Kuralının Uygulanmadığı Durumlar.....	168
a.	Taşınmakta Olan Mallar (Res in Transitu)	169
b.	Taşıma Araçları.....	174
4.	Ehliyete Uygulanacak Hukuk.....	180
5.	Şekle Uygulanacak Hukuk	182
III.	MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA MÜLKİYETİ SAKLI TUTMA SÖZLEŞMESİ	182
A.	Genel Olarak	182
B.	Karşılaştırmalı Hukukta Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk	186
1.	Almanya	186
a.	Maddi Hukuk	186
b.	Kanunlar İhtilafi Hukuku.....	189
2.	İsviçre	192
a.	Maddi Hukuk	192
b.	Kanunlar İhtilafi Hukuku.....	195
3.	İngiltere	200
a.	Maddi Hukuk	200
b.	Kanunlar İhtilafi Hukuku.....	205
4.	Değerlendirme	211
a.	Maddi Hukuk Bakımından	211
(1)	İyi Niyetli Üçüncü Kişinin Kazanımının Korunması.....	211
(2)	İşleme Halinde Yeni Mal Üzerindeki Mülkiyet	212
(3)	Birleşme ve Karışma Halinde Mal Üzerindeki Mülkiyet.....	214
b.	Kanunlar İhtilafi Hukuku Bakımından.....	215
C.	MÖHUK'a Göre Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesine Uygulanacak Hukuk.....	216
1.	Sözleşmenin Vasıflandırılması	216

2.	Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukuk	220
a.	Malın Milletlerarası Taşımaya Konu Edilmemesi Halinde.....	220
b.	Malın Milletlerarası Taşımaya Konu Edilmesi Halinde.....	223
(1)	Şart Gerçekleşmeden Önce Malın Bir Başka Ülkeye Götürülmesi Halinde Uygulanacak Hukuk.....	224
(2)	Şart Gerçekleştirikten Sonra Malın Bir Başka Ülkeye Götürülmesi Halinde Uygulanacak Hukuk.....	231
c.	Uygulama Alanı ve Kapsamı.....	232
3.	Şekle Uygulanacak Hukuk.....	234
a.	Şeklin Vasıflandırılması	235
(1)	Genel Olarak Şekil	235
(2)	Kuralın Şekle veya Esasa İlişkin Olması	238
b.	Değerlendirme	241
4.	Ehliyete Uygulanacak Hukuk	249
5.	Borçlandırıcı Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk	251
6.	İcra ve İflas Halinde Uygulanacak Hukuk	253
7.	Kamu Düzeni ve Doğrudan Uygulanan Kuralların Müdahalesi	254
a.	Kamu Düzeni Müdahalesi	255
b.	Doğrudan Uygulanan Kuralların Müdahalesi.....	260
8.	Genel Değerlendirme	267
SONUÇ	271	
KAYNAKÇA	289	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BGB	Alman Medeni Kanunu (Bürgerliches Gesetzbuch Deutschlands)
BGE	İsviçre Federal Mahkemesi (Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts)
BGH	Alman Federal Mahkemesi (Der deutsche Bundesgerichtshof)
Bkz.	Bakınız
çev.	çevirmen
CISG	1980 tarihli Milletlerarası Menkul Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
dpn.	Dipnot
E.	Esas Numarası
Ed.	Editör
EGBGB	Alman Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch)
EHVK	23 Şubat 1915 (1330) tarihli Memaliki Osmaniyyede Bulunan Tebaayı Ecnebiyenin Hukuk ve Vefaifi Hakkında Kanunu Muvakkat
EigVV	İsviçre 1910 tarihli Mülkiyeti Saklı Tutma Sözleşmesinin Tesciline İlişkin Tüzük (Schweizerische Verordnung betreffend die Eintragung der Eigentumsvorbehalte)
eTBK	818 sayılı Türk Borçlar Kanunu
eTMK	743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi
HD.	Hukuk Dairesi
HKM	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICC	Milletlerarası Ticaret Odası
InsO	Alman İflas Tüzüğü (Deutsche Insolvenzordnung)
IPRG	İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (Das schweizerische Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht)

İİK	2004 sayılı İcra İflas Kanunu
K.	Karar Numarası
LLIC	Brezilya Medeni Kanunu (Institui o Código Civil)
m.	madde
MÖHUK	5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
NK	1512 sayılı Noterlik Kanunu
RG.	Resmi Gazete
SOGA	1979 tarihli Taşınır Malların Satışına İlişkin Kanun (Sale of Goods Act 1979)
TBK	6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TİRK	6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TKHK	6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
YHGK.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBHGK.	Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun İctihadı Birleştirme Kararı
vd.	ve devamı
yy.	yüzyıl
ZGB	İsviçre Medeni Kanunu (Schweizerisches Zivilgesetzbuch)
ZPO	Alman Medeni Usul Kanunu (Schweizerische Zivilprozessordnung)

GİRİŞ

Mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi, kural olarak satım sözleşmesiyle birlikte akdedilmek suretiyle sözleşme konusu malın zilyetliğinin karşı tarafa geçirilmesine karşın mülkiyetin geçişinin belirlenen bir şartın (bedelin ödenmesi) gerçekleşmesine kadar satıcıda saklı kalmasını yahut zilyetliğin devri ile mülkiyetin devri gerçekleşse bile, şartın gerçekleşmemesi halinde mülkiyetin satıcıya geri dönmesini sağlayan bir sözleşmedir. İlk durum şartın geciktirici nitelikte olmasının; ikinci durum ise şartın bozucu nitelikte olmasının bir sonucudur.

Özellikle şartın geciktirici nitelikte olduğu hallerde satıcı, bedel borcunun ödenmemesi riskine karşı mülkiyet hakkını koruyabilmesi sayesinde bedel alacağını teminat altına alabilmektedir. Nitekim verilen bu teminatın kaynağını temel bir aynı hak olan mülkiyet hakkına dayanması, bu sözleşmeyi diğer teminat sağlayan hukuki ilişkilerden pozitif anlamda ayırmaktadır. Zira malın alıcı tarafından kötü niyetle bir başkasına devredilmesi yahut alıcının alacakları tarafından yapılan icra takip işlemleri sonucunda alıcının iflası yahut malın haczedilmesinde, satıcının korumuş olduğu mülkiyet hakkı, malı geri alabilmesini sağladığından önemli avantajları bulunmaktadır. Alıcı ise, henüz bedel borcunu ödememesine rağmen söz konusu malın zilyetliğini devraldiginden, malı fiilen kullanarak gelir elde edebilmektedir. Alıcı elde edeceği bu gelir sayesinde bedel borcunu ifa edebildiğinden, bu sözleşme alıcı açısından da geniş anlamda bir kredi işlevi görmektedir. Yine alıcının satım sözleşmesindeki yükümlülüklerini yerine getirdiği müddetçe, satıcı aleyhine yapılan icra takip işlemlerinden etkilenmemesi alıcı lehine de bir güvence sağlamaktadır.

İşte mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi, iki taraf için de sağladığı bu faydalardan nedeniyle, bedel borcunun peşin olarak ödenmediği milletlerarası taşınır mal satım sözleşmelerinde sıkılıkla başvurulan bir teminat aracıdır. Ne var ki mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinin bu önemine karşın sözleşmeye ilişkin milletlerarası hukukta yeknesak bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sebebi, taşınır mal satımının düzenlendiği milletlerarası sözleşmelerde mülkiyete ilişkin meselelerin kapsam dışı bırakılmasıdır. Dolayısıyla yabancılık unsurlu mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinden çıkan ihtiyaçlarda ulusal kanunlar ihtilafi kuralları önemini korumaktadır.

Mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinin bedel borcunun peşin olarak ödenmediği satım sözleşmelerinde sıkılıkla başvurulan bir teminat aracı olmasına karşın, sözleşme iç hukukumuzda yeterli kapsamda düzenlenmemiştir. Dolayısıyla uygulanacak hukukun Türk hukuku olması halinde uyuşmazlığın nasıl çözüleceği de bir o kadar önem taşımaktadır. Bu sebeple çalışmamızın birinci bölümünde sözleşmenin Türk maddi hukuku açısından durumu ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kanun koyucunun iç hukukta mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine olan bu yaklaşımı, Türk dış hukukunda da paralellik göstermiştir. Öyle ki Türk hukukunda sözleşmeye uygulanacak hukuka yönelik herhangi bir bağlama kuralı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu kayıt ile satılan bir malın Türkiye'ye gelmesi halinde, mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuktaki belirsizlik, teminat ilişkisinin belirsizliğine yol açacaktır ki bu durum milletlerarası ticareti sekteye uğratacaktır.

Bu belirsizlige bir çözüm getirebilmek amacıyla çalışmamızın ikinci bölümünde ele alduğumuz mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuk meselesi, ilk olarak, kanunlar ihtilafi hukuku ve metodolojisi hakkında kısaca bilgi verilmesini gerektirmiştir. Zira yabancılık unsurlu ilişkilerde hakimin kanunlar ihtilafi kuralları aracılığıyla uygulanacak hukuku doğru olarak belirlemesi ancak belirli bir metodolojinin takip edilmesiyle mümkündür. Bu sayede ilerde sözleşmeye uygulanacak hukuku belirlerken takip edilen metodolojinin kaynağı hakkında da bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi kural olarak bir satım sözleşmesiyle birlikte akdedilmekte ve bu sözleşmeyle birlikte mülkiyetin geçiği geciktiriçi ya da bozucu bir şarta bağlanmaktadır. Dolayısıyla yalnız bir taşınır mal satımında mülkiyetin geçişine uygulanacak hukuk ile mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukukun yakın bir ilişkisinin bulunduğu bir gerçektir. Bu sebeple kanunlar ihtilafi hukuku ve metodolojisine ilişkin açıklamalarımızdan hemen sonra, milletlerarası taşınır mal satımında mülkiyet hakkına uygulanacak hukuk konusu ele alınmıştır.

Mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuku açıkladığımız son kısımda ise, ilk olarak sözleşmenin karşılaşılmalı hukuktaki durumu hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Bu sayede mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuka göre değişimlecek hususlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Yine bu başlıkta mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuk konusunda karşılaşılmalı hukukta nasıl bir yaklaşım

nın benimsendiği ile ilgili de bilgi verilmiştir. Karşılaştırmalı hukukta sözleşmenin hukuki durumu bu şekilde tespit edildikten hemen sonra ise, Türk hukukuna göre mülkiyeti saklı tutma sözleşmesine uygulanacak hukuka yönelik açıklamalarda bulunulmuştur.

Uyuşmazlığın çözümünde statü değişikliği halinin var olup olmamasına göre farklı bir çözümün benimsenmesi sebebiyle, mülkiyeti saklı tutma sözleşmesinin esasına uygulanacak hukuk, malın milletlerarası taşımaya konu edilmiş edilmemesine göre bir ayrima tabi tutularak incelenmesini gerektirmiştir.

Sözleşmenin ülkeye değişen şekli şartları sebebiyle, sözleşmenin şekli geçerliliğine uygulanacak hukuk, belki de konunun en önemli kısmını oluşturmaktadır. Zira uygulanacak hukuka göre, sözleşmenin şekle aykırılığı sebebiyle geçersizliği gündeme gelebilir ki bu durum, sözleşmeyi sağlanmak istenen güvencenin hükm ifade etmemesi sonucunu doğuracağından şekle uygulanacak hukukun tespiti, son derece önemlidir.

Sözleşmenin şekli geçerliliği açısından önem teşkil eden bir diğer mesele ise, uygulanacak hukuka göre geçerli kabul edilen sözleşmenin, kamu düzeni veya doğrudan uygulanan kural müdahalesi sebebiyle geçersiz kılınıp kılınamayacağıdır. Zira Türk hukukunda mülkiyeti saklı tutma sözleşmesi, sıkı şekil şartlarına tabi tutulmuştur. Dolayısıyla mülkiyeti saklı tutma sözleşmesiyle birlikte satılan bir malın Türkiye'ye getirilmesi halinde, Türk hukukunda kabul edilen şekil kurallarının, yabancı hukukun uygulanmasını engelleyecek bir niteliğe sahip olup olmadığıının belirlenmesi gerekmektedir.